

ANNONS:

Dagens Arbetsmiljö

TEKNIKEN SOM STOPPAR SKADOR

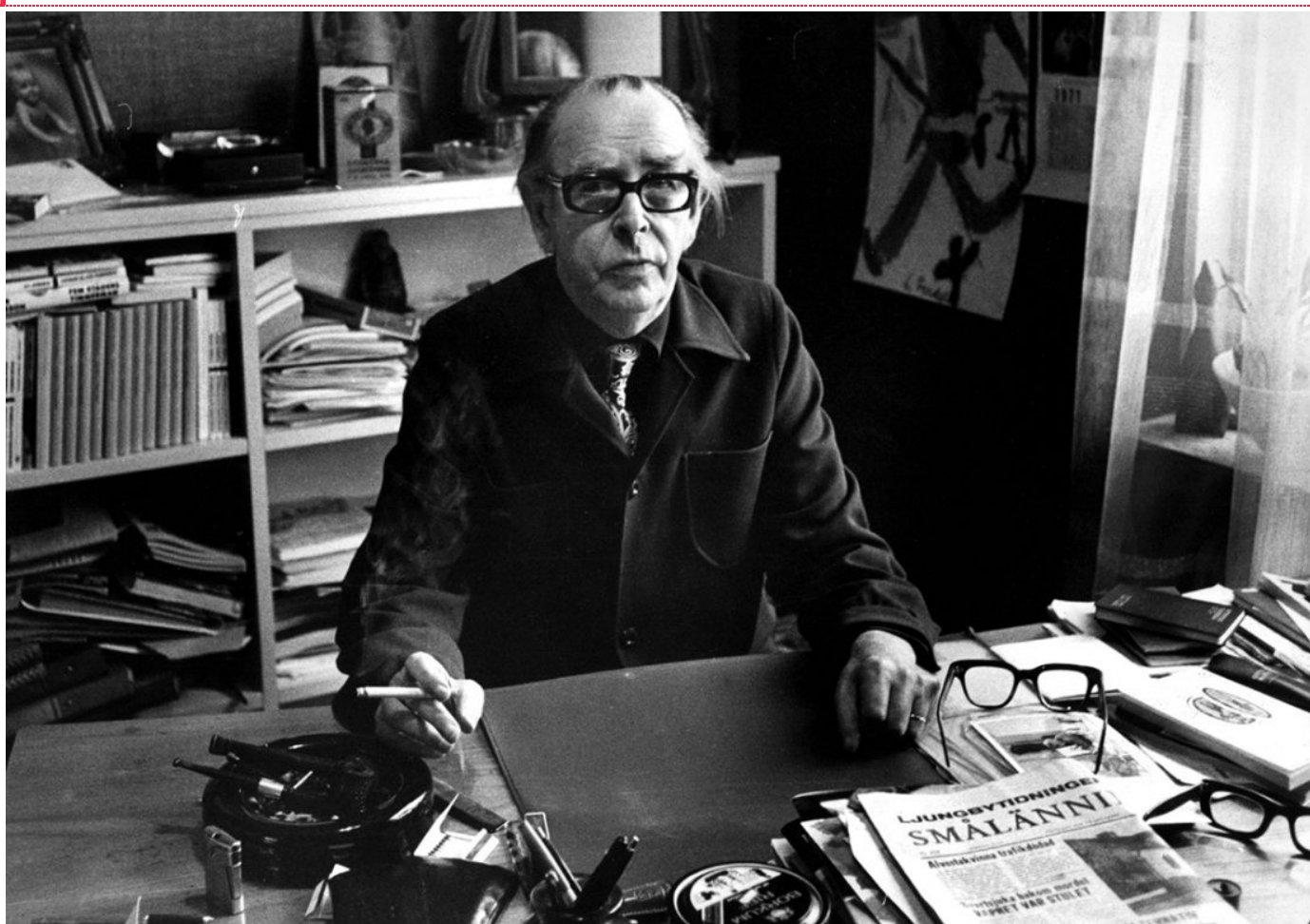
Dagens Arbetsmiljö

UTSATT HJÄLTE

DAGENS ARBETSMILJÖ
ETT MAGASIN FÖR
ETT BÄTTRE ARBETSLIV

**DAGENS
ARBETE**

EFTER CORONAN

Författaren Folke Fridell. Foto: TT Nyhetsbyrån.

Hej då Hopp-Jerka, och hej på dig Corona-Carolina

20 maj, 2020

KRÖNIKA Kommer Coronakrisen att lära oss att uppslukas mindre och engagera oss mer i arbetet? Författaren Jan-Ewert

Strömbäck funderar på framtidens arbetsliv med hjälp av Folke Fridell.

Under coronakrisen är vi sannolikt många som hittat

DA använder cookies enbart för att läsa av besöksstatistik. Läs mer om vår integritetspolicy [här](#). Genom att fortsätta surfa på sidan godkänner du insamlandet av din IP-adress.

Jag förstår

arbetet är skakigt och osäkrat och också med relevans för situationen.

Foto: Karin Lindgren Strömbäck

Förutom att han inte drog sig för att klä av textilindustrins maskinbetjänare i deras tillkortakommanden fann han tillfällen att gissla typer och stereotyper i den akademiska världen.^[1] I romanen *Bjälken i ditt öga* (1955) ägnar sig två sociologer åt en, enligt berättaren, undersökning av trivialiteter.

Om skribenten:

Jan-Ewert Strömbäck^[1] är frilansjournalist och författare bland annat till *Folke Fridell och arbetets ofrihet* (2013).

De frågar arbetarna om de föredrar en stor eller liten fabrik, vad de tycker om tempojobb, varpå berättaren ryter ifrån: "Är det nånting ärligt jag vill ha så är det frihet. Men det står inte i ditt formulär."

Dagens sociologer känner sig inte mer träffade än att de kan återge denna Fridellska markering. Det sker i antologin *Arbete coh välfärd*, Studentlitteratur, en grundbok om den svenska modellen, med arbetslivsforskaren och sociologiprofessorn Åke Sandberg som redaktör och 26 medverkande forskare.

^[1]**Fridell skrev in sig** i litteratur- och folkbildningshistorien som en rasande och humoristisk skildrare av maskinsamhällets förnedring av dess lydnadsvarelser.^[1] I arbetslivet, liksom i relationer mellan människor överhuvudtaget, florerar smeknamn och öknamn, i bästa fall som ett kitt, en markör för samhörighet eller åtminstone för gemensamma intressen, i mindre sympatiska fall för att underblåsa ett stigmatiserande utanförskap.

Han får frågan om han är pretentiös, men ovetande om vad ordet betyder lufsar han skamsen tillbaka till kamraterna.

Den frihetligt sinnade författaren åskådliggör detta tydligt och dramaturgiskt fulländat. Hans mest kända romanfigur Rivar-Bohm har gått till eftervärlden som mannen som lite blygsamt men ändå koncist förde fram kravet på industriell demokrati genom att fälla den bevingade repliken "Vi vill

vara med och dela och bestämma”. Men den som faktiskt födde kravet, innan Rivar-Bohm stegade upp till förhandlingsbordet, var en ganska illa sedd arbetskamrat, kallad Fyll-Larsson.

DA använder cookies enbart för att läsa av besöksstatistik. Läs mer om vår integritetspolicy [här](#). Genom att fortsätta surfa på sidan godkänner du insamlandet av din IP-adress.

Jag förstår

frågan om han är pretentiös, men ovetande om vad ordet betyder lufsar han skamsen tillbaka till kamraterna.

Ett uttryck, som fortfarande används, är Hopp-Jerka, som också utgör titel till en av Folke Fridells böcker. Smeknamnet syftar på dem som passade på att hoppa från jobb till jobb i goda tider, för att få högre lön. Det skedde i ett läge då löntagarna kunde ha ett visst övertag på arbetsmarknaden (inte på jobben) och då arbetsgivar-Sverige var bekymrat över att inte få behålla folk.

Hopp-Jerka var en individ med vett att ta för sig. Motpolen var Stann-Anders.

Jerka satte sina egna intressen främst. I dag skulle han passa in i vilket modernt program som helst som går under namnet livs- och karriärplanering med reservation för att det sannolikt inte längre finns något utrymme för sådana projekt efter coronakrisen.

Särskilt många Hopp-Jerkor existerar inte i dagens svenska arbetsliv. Perioderna av brist på arbetskraft, då företagen konkurrerar om arbetarna, blir kortare och kortare. Stann-Anders är en vanligare personlighet.

Numera befolkas arbetslivet också av karaktärer som skulle kunna kallas Flexible Frans, Trygge Torsten, Stiliga Stina, Ensamma Eva och den, vars namn en tid såg ut att bli lika långlivat som Hopp-Jerka, Nisse från Manpower.

 Folke Fridells roman *Greppet hårdnar* (1948) är frihetstemat hela tiden närvarande. Den är till formen Rivar-Bohms monolog med invävda scener med olyckor och spontana uppror. En arbetare, kallad Flick-Johnson – där kom ett smeknamn till – har fått sin hand söndertrasad i en maskin.

Hatet mot maskinkulturen är här ännu starkare än i de första böckerna. Rivar-Bohm blir tillrättavisd av fackföreningens ordförande, som retar sig på att den obstinate medlemmen inte håller arbetets ära i helgd. Ordföranden får i romanen uttrycka den reformistiska syn som skiljer på samhällelig och

industriell demokrati och som argumenterar för arbetarnas frigörelse genom att staten blir ägare av företag.

Även om Folke Fridell var förutseende är nutidens varianter av lösa anställningar något som han inte kunde

DA använder cookies enbart för att läsa av besöksstatistik. Läs mer om vår integritetspolicy [här](#). Genom att fortsätta surfa på sidan godkänner du insamlandet av din IP-adress.

Jag förstår

Aronsson och psykologiforskaren Christin Mellner om det gränslösa arbetslivet, något som inte bara gäller timvikarier eller frilansar med få beställare (beroende uppdragsgivare).

Även fast anställda saknar gränser mellan jobb och fritid. Det gällde i och för sig även i Folke Fridells värld, även om det då handlade om uttröttade och skadade och alienerade maskinstatister som inte kunde koppla av på fritiden.

**Åter handlar det om
arbetets innehåll. Arbetet
bör inte vara alienerande
vare sig på jobbet eller
hemma.**

Dock undrar jag om inte kraven på gränser mellan arbete och fritid börjar bli förlegade. Hur realistiskt är det att ha en mobiltelefon för jobbet och en annan privat, eller att inte ta emot jobbmejl på kvällstid?

Många av dagens arbeten är engagerande och kreativa och precis som i ett jordbrukshushåll i det gamla bondesamhället pågående hela dygnet. Är det ens alltid eftersträvansvärt med knivskarpa gränser mellan arbete och fritid?

För att få återhämtning är det inte självklart att gränssättning är den bästa metoden. Hellre tillämpning av en förmåga att inte bli uppslukad av det som händer på jobbet, vare sig det inträffar på arbetstid eller den så kallade fritiden.

Åter handlar det om arbetets innehåll. Arbetet bör inte vara alienerande vare sig på jobbet eller hemma. Det goda, utvecklande arbetet torde många se som något att sträva efter. Därmed blir det inte nödvändigtvis något negativt om det också präglar ens lediga tid.

I antologin lyfter Åke Sandberg fram företeelser som Airbnb. Globaliseringen och gränslösheten är inte begränsad till arbetslivet. Till och med lägenheter som ingen bor i hyrs stadigvarande ut i konkurrens med hotellnäringen. Airbnb

värderas högre än hela Hiltonkoncernen utan att äga ett enda hotellrum.

Anders Boglind uppehåller sig vid personalarbetet, vilket tog fart med de fabriksstyrar som Kerstin Hesselgren initierade,

DA använder cookies enbart för att läsa av besöksstatistik. Läs mer om vår integritetspolicy [här](#). Genom att fortsätta surfa på sidan godkänner du insamlandet av din IP-adress.

Jag förstår

Den svenska modellen är antologins röda tråd, arbetsmarknadsmodellen med partsförhållanden och kollektivavtal förstås, men utvidgad till hela samhällets organisering. Tudelningen politik–myndighetsutövning är central, något som vi sett under coronakrisen.

Vad kännetecknar arbetslivet efter pandemin? Fler som distansarbetar? Fler som verkligen stannar hemma vid sjukdom och symptom? Blir det mindre av de smittspridande kontorslandskapen? Blir den offentliga och privata sektorns applåderade hjältar försedda med smeknamnet Corona-Carolina?

Jan-Ewert Strömbäck^[1]_[SEP]

Författare bland annat till "Folke Fridell och arbetets ofrihet" (2013)^[1]_[SEP]

Läs mer: [Krönikor](#) | [Opinion](#)